

УДК 37.013.42:316.472:351.74(477)

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-126-132](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-126-132)

Єщенко Марина
Устименко Тетяна

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-2771-8114>

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-7843-7665>

СПРОБА ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: КЕЙС ПОЛТАВИ-2021

- A** Подано результати дослідження громадської думки мешканців довоєнної Полтави щодо проявів домашнього насильства та оцінки ефективності заходів його уникнення та подолання. Дослідженням встановлено, що близько 30% опитаних ідентифікують факти фізичного насильства, 52% – не готові звертатися за зовнішньою допомогою та схильні вважати це внутрішньою проблемою, однак 37% вважають, що втручання поліції може бути ефективним. Загалом, у громадській думці існує значний дефіцит інформації про правові та психологічні аспекти проблеми домашнього насильства. Потрібно суттєве поліпшення комунікації між поліцією та громадянами задля досягнення стійких результатів у запобіганні випадків домашнього насильства та ефективних заходів у боротьбі з цим явищем.

Ключові слова: домашнє насильство; поліція; ненасильницьке спілкування; громадська думка

- S** *Yeschenko Maryna, Ustimenko Tetyana. An attempt to research public opinion on domestic violence: the case of Poltava-2021.* The results of a survey of the public opinion of pre-war Poltava residents regarding manifestations of domestic violence and an assessment of the effectiveness of measures to avoid and overcome it are given. Research has established that about 30% of respondents identify facts of physical violence, 52% are not ready to seek external help and tend to consider it an internal problem, but 37% believe that police intervention can be effective. Generally, there is a significant lack of information in the public opinion on the legal and psychological aspects of the problem of domestic violence. A significant improvement in communication between the police and citizens is needed to achieve sustainable results in the prevention of domestic violence and effective measures to combat this phenomenon.

Key words: domestic violence; police; nonviolent communication; public opinion

Єщенко Марина Миколаївна, аспірантка ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України; доцентка кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти, Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, Україна

Yeshchenko Maryna, Post-Graduate Student, State University of Management Education, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; Senior Lecturer Department of Pedagogical Skills and Inclusive Education, M. V. Ostrohradskyi Poltava Academy of Continuous Education, Ukraine

E-mail: eshchenko@pano.pl.ua

Устименко Тетяна Анатоліївна, кандидатка психологічних наук, доцентка, професорка кафедри освітньої політики, Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського, Україна

Ustymenko Tetyana, Candidate of Psychological Sciences, associate professor, Professor of the Department of Educational Policy, M. V. Ostrohradskyi Poltava Academy of Continuous Education, Ukraine

E-mail: ustymenkoukr@gmail.com

Постановка проблеми. Насильство в сім'ї – глобальна соціальна проблема, яка в тій чи іншій мірі існує в усіх країнах. У державах зі слабко розвинутими інститутами громадянського суспільства питання боротьби з домашнім насильством постає особливо гостро.

Для України ця проблема є досить актуальною. Як показує досвід, вона потребує нагального вирішення не лише за участі правоохоронців, а й шляхом залучення влади та громадськості.

Явища домашнього насильства зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками, серед яких ключовими є рівень правосвідомості громадян та формування цінностей толерантності та гуманізму в менталітеті народу.

Україна є прикладом суспільства, де панують традиційні та дещо авторитарні уявлення щодо ролі жінок і чоловіків (гендерні стереотипи). Це визначає домінуючі установки щодо виховання дітей, права людей на самовираження

у різних формах, ставлення до культури та контркультури. Існує також серйозний світоглядний розрив між поколіннями (де старше покоління є носієм пострадянської ментальності), що створює велику зону конфліктів і, при відсутності відповідної роботи, провокує суспільні упередження, страхи, насилля та взаємну агресію.

Аналіз досліджень і публікацій. Результати соціологічного дослідження, що було проведено компанією GfK Ukraine на замовлення Програми розвитку ООН, засвідчили, що 44 % населення України потерпали від насильства в сім'ї впродовж свого життя, причому 30% зазнавали насильства у дитячому віці. При цьому близько 75% жертв різних видів насильства ні до кого не звертались за допомогою, решта переважно звертались до інших родичів [1].

Той факт, що постраждали не звертались за допомогою, серед низки особистісних причин, у більшості випадків обумовлений низьким рівнем обізнаності щодо захисту своїх прав, місць, куди можна звернутися за допомогою, а також низьким рівнем довіри громадян до поліції (лише 10% жертв фізичного насильства звертались за допомогою до органів внутрішніх справ).

Проблема насильства в сім'ї є надзвичайно актуальною для громади Полтави. За даними патрульної поліції лише у 2020 році зафіксовано 2754 виклики правоохоронців щодо ситуацій, які ідентифікуються як домашнє насильство. Однак фактично таких випадків набагато більше.

Зазвичай люди, які зазнають домашнього насильства, не розуміють, що зіткнулись із ним. Адже у суспільстві існує думка, що насильством треба вважати лише фізичні вияви агресії. Насправді ж домашнє насильство – це протиправні дія або бездіяльність (а також погрози їх вчинення) у формі фізичного, сексуального, психологічного, економічного насильства, що вчиняються у визначеному колі осіб, незалежно від місця їх проживання [7; 16; 17].

Організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству визначені Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [10]. Цей Закон також визначає основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів постраждалих осіб.

Державна політика у сфері запобігання та протидії домашньому насильству спрямована на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання домашнього насильства, надання всебічної допомоги постраждалим особам та утвердження ненасильницького характеру приватних стосунків.

Основними напрямками реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є: запобігання домашньому насильству; ефективне реагування на його факти шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у цій сфері; надання допомоги та захисту постраждалим особам; на-

лежне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності.

Надзвичайно важливою нині є ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, представниками засобів масової інформації та іншими зацікавленими особами.

Діяльність усіх суб'єктів повинна ґрунтуватися на таких засадах:

- гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканість, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;

- належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

- урахування непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і чоловіків, дітей і дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

- визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства;

- повага та неупереджене і небайдухе ставлення до постраждалих осіб з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечення пріоритетності прав, законних інтересів та безпеки постраждалих осіб під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

- конфіденційність інформації про постраждалих осіб і осіб, які повідомили про вчинення домашнього насильства;

- добровільність отримання допомоги постраждалими особами, крім дітей і недієздатних осіб;

- урахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;

- ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими заінтересованими особами [12].

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2018) визначив кардинально нові підходи до розв'язання проблеми домашнього насильства, які полягають у визнанні природи людини, її цінності, розумінні глибинних причин вчинення насильства людини над людиною та наданні професійної психологічної допомоги як

кривдникам, так і постраждалим. Для радянських підходів до цієї проблеми було характерним, перш за все, невизнання насильства в сім'ї як суспільної загрози, а у разі неможливості приховати такий соціально-психологічний інцидент, використовувалось легітимне та незаконне покарання (із застосуванням влади та сили) того, кого було визнано кривдником. Як і б найкращі позиції щодо безпеки людини та проживання людей у громадах не передбачав Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», на шляху його реалізації стоять схильності людей (як спеціалістів, так і пересічних громадян) до певного сприймання соціальних ситуацій, їхнього оцінювання та відповідних дій.

Тож великою проблемою для громад є:

- відсутність обізнаності населення в усіх соціально-демографічних групах щодо правильної поведінки у ситуації домашнього насильства;
- відсутність сформованих і схвалених алгоритмів чіткої взаємодії правоохоронців, міської влади та громади щодо запобігання та реагування на випадки домашнього насильства;
- низький рівень громадського несприйняття фактів домашнього насильства, переважання традиційних установок щодо сімейного укладу, що провокують застосування насильства щодо членів родини [2; 8].

Дослідження громадської думки щодо сприйняття то оцінки дій у ситуації насильства є актуальними та необхід-

ними для організації системної роботи зі зниження його рівня.

Викладення основного матеріалу. Нами проведено опитування з даної теми серед мешканців м. Полтави, в якому брали участь 535 осіб. Вони надали згоду відповісти на запитання в індивідуальному спілкуванні з інтерв'юером/інтерв'юеркою. Після цього респонденти отримували на власний гаджет покликання з адресою онлайн-анкети, яку могли самостійно заповнити. Такий «гібридний» спосіб опитування технологічно імітує метод «face-to-face», але краще відповідає діючим на той момент (листопад 2021 року) карантинним умовам обмеження контактів, забезпечує високу достовірність отриманих результатів і дозволяє обмежити сторонній вплив на вибір варіантів відповідей в анкеті.

Опитування проходило в рамках виконання проєкту «Громада без насилля» за підтримки Канадсько-українського проєкту розвитку поліції (CUPDP). Анкету опитування створено на основі рекомендацій та методології досліджень CUPDP.

Результати опитування щодо відповідей на запитання наведені нижче.

Як бачимо, більшість респондентів відчувають себе безпечно вдома (94%); можна вважати, що в загальній вибірці опитаних – серед мешканців Полтава в цілому – частина тих, хто побоюється насильства в сім'ї, або переживає його, невелика (рис. 1, 2):

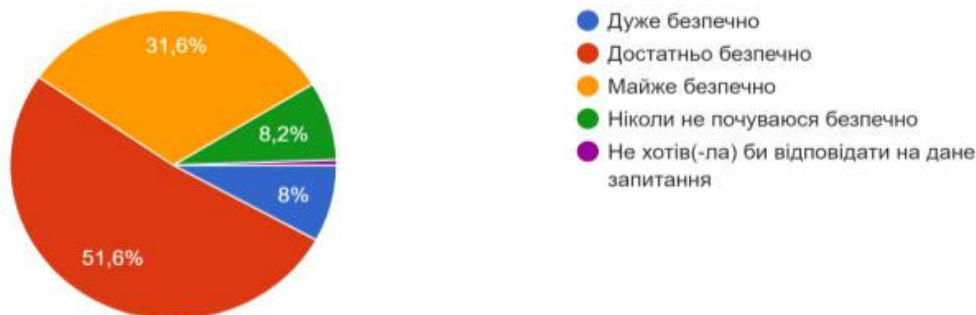

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Наскільки Ви відчуваєтеся у безпеці в плані можливого акту насильства на вулиці чи біля вашого місця проживання?»

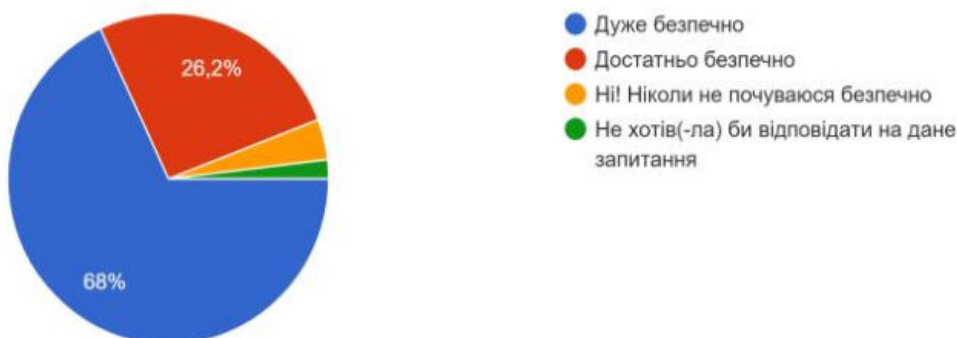

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Наскільки Ви відчуваєтеся у безпеці в плані можливого акту насильства вдома?»

Щодо безпеки на вулицях ситуація дещо інша. Близько 30 % відсотків мешканців міста не впевнені у власній безпеці поза домом, а 8% відчувають тривогу за своє життя і здоров'я перебуваючи на вулиці, у транспорті, громадських місцях і т. п.

Якщо на запитання щодо переживання домашнього насильства більшість респондентів відповіла негативно, то у відповідях на питання, чи відомі їм випадки насильства в сім'ях взагалі (рис. 3), відмічаємо, що майже 36% (третина опитаних) знає про такі ситуації.

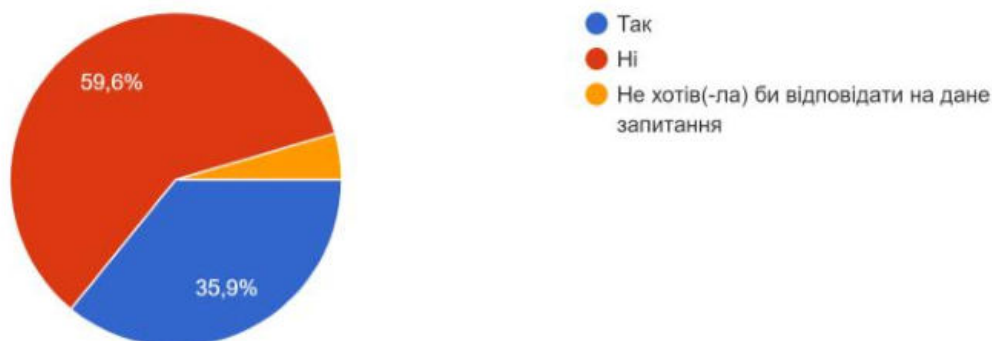

Рис. 3. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Ви особисто чи хтось з ваших знайомих були постраждалими від будь-якої з форм домашнього насильства?»

Тобто можна вважати ексцеси домашнього насильства у тій чи іншій формі досить поширеними.

Відповіді на питання щодо того, як поліція розуміє проблему домашнього насильства показує, що громадяни оцінюють реакцію правоохоронців неоднозначно: 37% опитаних стверджують, що розуміння поліцією проблеми домашнього насильства існує; 36% бачать відповідну реакцію, але в окремих випадках; 17 % опитаних зазначають, що поодинокі явища (рис. 4):

Відповіді на питання щодо того, як поліція розуміє проблему домашнього насильства показує, що громадяни оцінюють реакцію правоохоронців неоднозначно: 37% опитаних стверджують, що розуміння поліцією проблеми домашнього насильства існує; 36% бачать відповідну реакцію, але в окремих випадках; 17 % опитаних зазначають, що поодинокі явища (рис. 4):

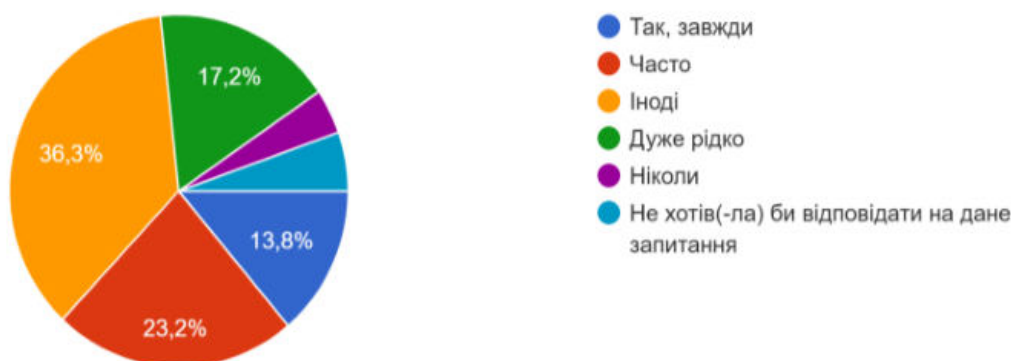

Рис. 4. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Поліція в цілому розуміє проблеми, пов'язані з домашнім насильством в громаді»

Оцінка того, чи сподіватися на допомогу поліції у разі домашнього насильства за відповідями респондентів свідчить, що більшість опитуваних – понад

52% – не розраховує на таку допомогу, або не знайома з випадками її надання у відповідних ситуаціях (рис. 5, 6):

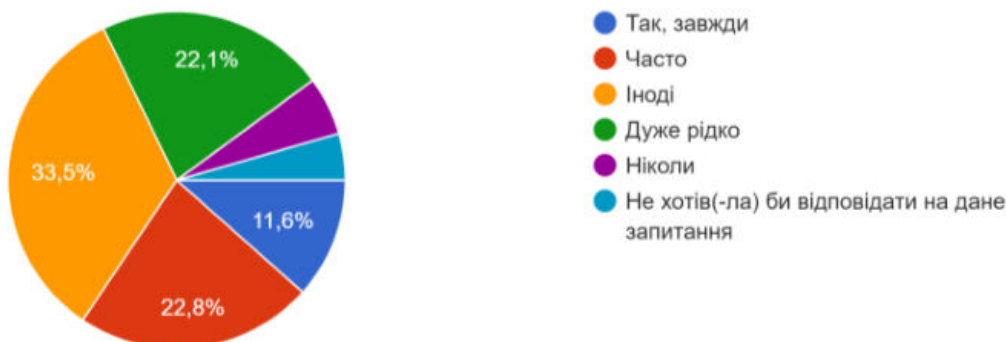

Рис. 5. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Поліція займається питаннями, що дійсно важливі для громади, зокрема протидією домашньому насильству»

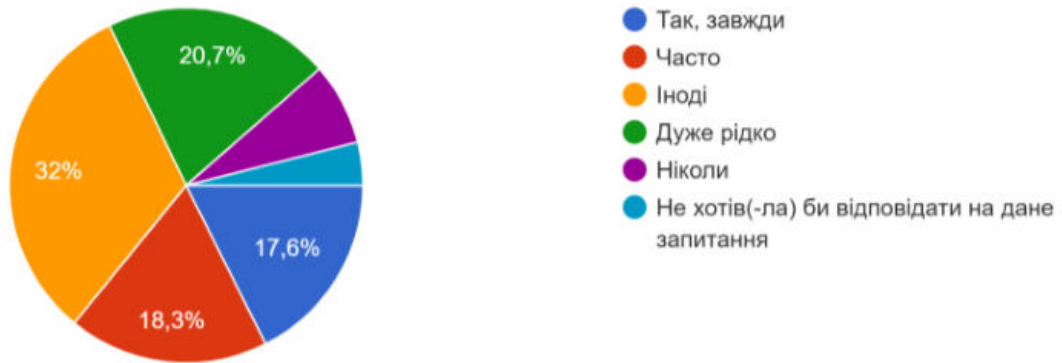

Рис. 6. Розподіл відповідей респондентів на запитання «На допомогу поліції варто сподіватися у разі домашнього насильства»

Тому варто говорити про те, що домашнє насильство переважно сприймається як «приватна» внутрішня проблема сім'ї, що залишається поза увагою громади та правоохоронців.

Тенденція, що проявилася у відповідях респондентів на попереднє питання, підтверджується розподілом відповідей на пряме запитання чи звернулись би громадяни міста до поліції у ситуації домашнього насильства (рис. 7):

Рис. 7. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Я би викликав(-ла) поліцію у разі того, якщо я би став(-ла) постраждалим(-ою) від домашнього насильства або потребував(-ла) би допомогу»

Як бачимо, 46% опитаних декларують, що звернулись б до правоохоронців у таких випадках, 47% не впевнені в цьому, тобто відчувають певні перестороги щодо необхідності втручання поліції.

боротьбі з домашнім насильством потребує підсилення. Так, лише 62% однозначно підтвердили необхідність викликати поліцію у таких ситуаціях, і лише 22% впевнені, що поліція буде займатися їх розслідуванням (рис. 8, 9):

Результати опитування засвідчують, що роль поліції у

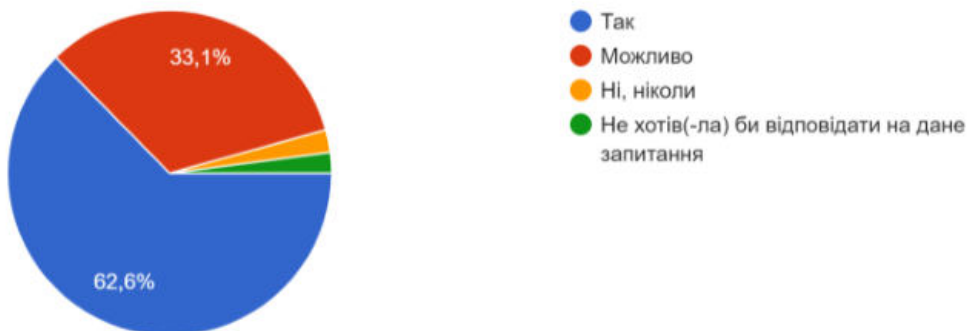

Рис. 8. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Я би повідомив(-ла) в поліцію, якщо би хтось постраждав від насильства»

Рис. 9. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Наскільки Ви впевнені, що поліція займається питаннями та розслідуваннями випадків домашнього насильства в вашій громаді?»

Виходячи з результатів дослідження, не можна вважати, що громадяни переважно впевнені в результативності втручання поліції у ситуації домашнього насильства: вияв-

лено, що близько 40% сумніваються, що постраждалі від домашнього насильства отримують належну увагу з боку поліції та інших структур (рис. 10):

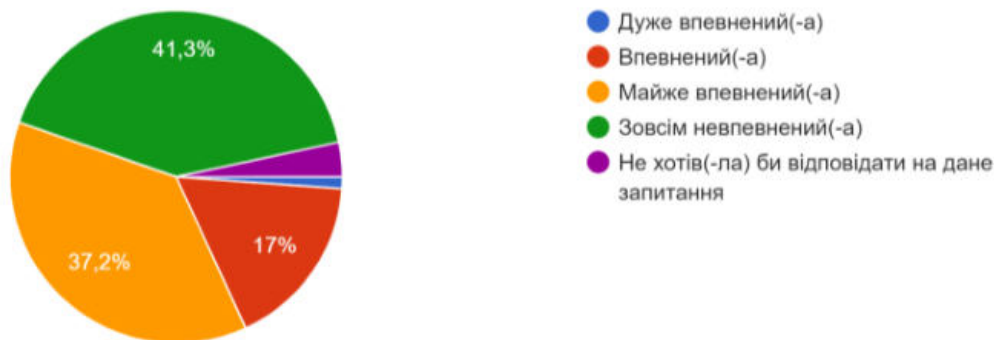

Рис. 10. Розподіл відповідей респондентів на запитання «Наскільки Ви впевнені, що постраждалі від домашнього насильства отримують належну увагу з боку поліції та рекомендації щодо звернення до інших структур?»

Тому цей складник діяльності поліції та громади в цілому вимагає покращення як по суті, так і в частині широкої роз'яснювальної роботи.

Висновки.

1. Проблема домашнього насильства в громаді існує, її відмічають більшість мешканців Полтави. Однак переважно її ідентифікують як закриту тему, що може залишатися внутрішньосімейною та такою, яку не варто виносити в юридичну площину.

2. Зусилля правоохоронців і можливості їхнього втручання в ситуації домашнього насильства оцінюються неоднозначно. Можна вважати, що близько 40% жителів міста не можуть позитивно оцінити доцільність і результативність такої діяльності.

3. У громадській думці існує значний дефіцит інформації про правові та психологічні аспекти проблеми домашнього насильства. Потрібна ретельна та послідовна роз'яснювальна робота в цій темі та суттєве поліпшення комунікації між поліцією та громадянами задля досягнення стійких результатів у запобіганні випадків домашнього насильства та ефективних заходів у боротьбі із цим явищем.

Список використаних джерел

1. Бондаровська В., Бордіян Я., Булах Л., Журавель Т. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери : навч.-метод. посіб. Київ : ТОВ ВД «КАЛИТА», 2014. 282 с.
2. Ботнарєнко І. Насильство в сім'ї: поняття, сутність та причини виникнення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Т. 2, № 74. URL: <https://cutt.ly/RT2yg9i> (дата звернення 29.11.2021).
3. Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145. URL: <https://cutt.ly/AT2ycYM> (дата звернення 29.11.2021).
4. Духневич В. Прикладні питання технологій підготовки та проведення когнітивно орієнтованих тренінгів спілкування : метод. рекомендації / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. Київ : Міленіум, 2014. 84 с. URL: <https://cutt.ly/bT2uKNf> (дата звернення 29.11.2021).
5. Еніколов С. Понятие агрессии в современной психологии. *Прикладная психология*. 2021. № 1. С. 60–72. URL: <https://cutt.ly/VT2a0Y9> (дата звернення 29.11.2021).
6. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. URL: <https://cutt.ly/HT2umG4> (дата звернення 29.11.2021).
7. Кочеміровська О., Журавель Т., Пуха К., Янковець В. Протидія домашньому та гендерно зумовленому насильству й добробут громад : метод. посіб. Київ : ФОП Клименко, 2020. 64 с. URL: <https://cutt.ly/kT2pOsc> (дата звернення 29.11.2021).
8. Муліка К. Конфлікти у новій українській школі: від боротьби з булінгом до розв'язання протиріч розвитку. *Психологія і особистість*. 2021. Вип. 22 (20). С. 181–199.
9. Муліка К. Конфліктологічна компетентність вчителя як умова ефективної профілактики та вирішення ситуацій булінгу. *Табітус*. 2021. Вип. 22. С. 139–147.

10. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України 07.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 29.11.2021).
11. Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації проходження корекційних програм особами, які вчиняють насильство в сім'ї: наказ Міністерства соціальної політики України 08.05.2021 № 281. URL: <https://cutt.ly/QT2s01i> (дата звернення 29.11.2021).
12. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://cutt.ly/PT2uEAG> (дата звернення 29.11.2021).
13. Про затвердження Порядку оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України 13.03.2019 № 369/180. URL: <https://cutt.ly/rT2gf8T> (дата звернення 29.11.2021).
14. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : розпорядження Міністрів України від 10 жовтня 2018 р. № 728. URL: <https://cutt.ly/LT2oSY9> (дата звернення 29.11.2021).
15. Седих К. Синергетичний ефект психолого-педагогічної взаємодії систем «сім'я» і «школа». *Психологія і особистість*. 2021. № 1 (19). С. 32–43.
16. Шакун Н. Насильство як соціальний феномен: соціально-психологічні причини та етико-моральні засади протидії. *Проблеми політичної психології*. 2017. Вип. 6 (20). С. 19–32. URL: <https://cutt.ly/nT2eDbf> (дата звернення 29.11.2021).
17. Юрків Я. Сутність та зміст соціального феномену «насильство в сім'ї». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Педагогіка, соціальна робота*. 2013. Вип. 27. URL: <https://cutt.ly/pT2exmu> (дата звернення 29.11.2021).

References

1. Bondarova, V. (Ed.), Bordiian, Ya., Bulakh, L., & Zhuravel, T. (2014). *Zapobihannia nasyilstvu v sim'i u diialnosti fakhivtsiv sotsialnoi sfery (Prevention of violence in the family in the activities of social specialists): navchalno-metodychnyi posibnyk*. Kyiv: TOV «Vydavnychiy dim «KALYTA» [in Ukrainian].
2. Botnarenko, I. (2016). Nasyilstvo v sim'i: poniattia, sutnist ta prychny vynyknennia [Violence in the family: concept, essence and causes of occurrence]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka [Bulletin of E. O. Didorenko Luhansk State University of Internal Affairs]*, 2, 74. Retrieved from <https://cutt.ly/RT2yg9i> [in Ukrainian].
3. *Derzhavna sotsialna prohrama zapobihannia ta protydi domashnomu nasyilstvu ta nasyilstvu za oznakoiu stati na period do 2025 roku [State social program for the prevention and counteraction of domestic violence and gender-based violence for the period until 2025]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.02.2021 № 145*. Retrieved from <https://cutt.ly/AT2ycYM> [in Ukrainian].
4. Dukhnevych, V. (2014). *Prykladni pytannia tekhnologii pidhotovky ta provedennia kohnityvno orientovanykh treninhiv spilkuvannia [Applied issues of technologies for preparing and conducting cognitively oriented communication trainings]: metodychni rekomendatsii*. Kyiv: Milenium. Retrieved from <https://cutt.ly/bT2uKNf> [in Russian].
5. Enikolopov, S. (2021). Poniattia agresii v srovennoyi psikhologii [The concept of aggression in modern psychology]. *Prikladnaia psikhologiya [Applied psychology]*, 1, 60-72. Retrieved from <https://cutt.ly/VT2aOY9> [in Ukrainian].
6. *Zahalna deklaratsiia prav liudyny vid 10 hrudnia 1948 roku [The Universal Declaration of Human Rights of December 10, 1948]*. Retrieved from <https://cutt.ly/HT2ymG4> [in Ukrainian].
7. Kochemyrovska, O. (Ed.), Zhuravel, T., Pukha, K., Yankovets, V. (2020). *Protydiia domashnomu ta genderno zumovlenomu nasyilstvu u dobrobut hromad [Combating domestic and gender-based violence and the well-being of communities]: metodychnyi posibnyk*. Kyiv: FOP Klymenko. Retrieved from <https://cutt.ly/kt2pOcc> [in Ukrainian].
8. Mulika, K. (2021). Konflikty u novii ukrainiskii shkoli: vid borotby z bulinhom do rozv'iazannia protyrych rozvytku [Conflicts in the new Ukrainian school: from the fight against bullying to the resolution of development contradictions]. *Psykhohiia i osobystist [Psychology and personality]*, 22 (20), 181-199 [in Ukrainian].
9. Mulika, K. (2021). Konfliktolohichna kompetentnist vchytelia yak umova efektyvnoi profilaktyky ta vyrishennia sytuatsii bulinhu [The teacher's conflictological competence as a condition for effective prevention and resolution of bullying situations]. *Habitus [Habitus]*, 22, 139-147 [in Ukrainian].
10. *Pro zapobihannia ta protydiu domashnomu nasyilstvu [On preventing and combating domestic violence]: Zakon Ukrainy 07.12.2017*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> [in Ukrainian].
11. *Pro zatverdzhennia metodychnykh rekomendatsii shchodo orhanizatsii prokhodzhennia korektsiinykh prohram osobamy, yaki vchyniaut nasyilstvo v sim'i [On the approval of methodological recommendations regarding the organization of correctional programs for persons who commit domestic violence]: nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy 08.05.2021 № 281*. Retrieved from <https://cutt.ly/QT2s01i> [in Ukrainian].
12. *Pro zatverdzhennia Poriadku vzaiemodii sub'iektiv, shcho zdiisniuiut zakhody u sferi zapobihannia ta protydi domashnomu nasyilstvu i nasyilstvu za oznakoiu stati [On the approval of the Procedure for the interaction of entities carrying out measures in the field of prevention and counteraction of domestic violence and gender-based violence]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22 serpnia 2018 r. № 658*. Retrieved from <https://cutt.ly/PT2uEAG> [in Ukrainian].
13. *Pro zatverdzhennia Poriadku otsinky ryzykiv vchynennia domashnoho nasyilstva [On the approval of the Procedure for assessing the risks of committing domestic violence]: nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy, Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy 13.03.2019 №369/180*. Retrieved from <https://cutt.ly/rT2gf8T> [in Ukrainian].
14. *Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi sotsialnoi prohramy zapobihannia ta protydi domashnomu nasyilstvu ta nasyilstvu za oznakoiu stati na period do 2023 roku [On the approval of the Concept of the State Social Program for the Prevention and Counteraction of Domestic Violence and Gender-Based Violence for the Period Until 2023]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 zhovtnia 2018 r. № 728*. Retrieved from <https://cutt.ly/LT2oSY9> [in Ukrainian].
15. Sedykh, K. (2021). Synerhetychnyi efekt psykholoho-pedahohichnoi vzaiemodii system «sim'ia» i «shkola» [The synergistic effect of the psychological and pedagogical interaction of the «family» and «school» systems]. *Psykhohiia i osobystist [Psychology and personality]*, 1 (19), 32-43 [in Ukrainian].
16. Shakun, N. (2017). Nasyilstvo yak sotsialnyi fenomen: sotsialno-psykhologichni prychny ta etyko-moralni zasady protydi [Violence as a social phenomenon: socio-psychological causes and ethical and moral principles of countermeasures]. *Problemy politychnoi psykholohii [Problems of political psychology]*, 6 (20), 19-32. Retrieved from <https://cutt.ly/nT2eDbf> [in Ukrainian].
17. Yurkiv, Ya. (2013). Sutnist ta zmist sotsialnoho fenomenu «nasyilstvo v simi» [The essence and content of the social phenomenon «violence in the family»]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Pedagogika, sotsialna robota [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Pedagogy, social work]*, 27. Retrieved from <https://cutt.ly/pT2exmu> [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 12.10.2022